

TANULMÁNYOK
KIADJA A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR BUDAPEST
IV.

DRESCHER PÁL

**MIT OLVAS A FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
KÖZMŰVELŐDÉSI FIÓKJAINAK
KÖZÖNSÉGE ?**

KULTURÁLIS KERESZTMETSZET

STUDIEN
HERAUSGEGEBEN VON DER STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST
IV.

**ACHT TAGE AUS DEM LEBEN UNSERER
ZWEIGBIBLIOTHEKEN**
STATISTISCHE AUFNAHME ÜBER DEN LESESTOFF

VON: PAUL DRESCHER

KÜLÖNLENYOMAT A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE IV. KÖTETÉBŐL. 1934.
SONDERABDRUCK AUS DEM JAHRBUCH DER STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST. IV. 1934.

A Fővárosi Könyvtár Évkönyvei és évi jelentései évről évre beszámolnak könyvtárunk közművelődési fiókkönyvtárainak működéséről. Hatalmas számoszlopok sorakoznak ott egymás mellé s az azokban szereplő nyers számadatok megmutatják e könyvtárakban folyó munka *menyiségét*. A munka *mineműségére* és *minőségére* azonban e számok csak gyenge fényt vetnek. A munkás köznapok rendszeres ütemében, a nap-napi teendők halmaza közt ritkán jut idő, és alkalom arra, hogy közelebről megvizsgáljuk e közművelődési intézetek kulturális tevékenységét, szerepét és hatását fővárosunk életében. Az adatgyűjtés roppant külön munkájával a napi teendőknek amúgy is bővében lévő személyzetet minduntalan terhelni nem lehet, ha még oly becses tanulsággal kecsegtetnek is az efféle vizsgálatok. Legutóbb 1930-ban végeztettem könyvtári szolgálatra beosztott szellemi szükségmunkásokkal statisztikai adatfölvételt a Fővárosi Könyvtár fiókkönyvtárainak háromnapos forgalmáról. E gyűjtés eredményeit — más kérdésekkel együtt -r- a Magyar Szemle 1930. évi májusi számában ismertettem. Most, ebben a tanulmányban a Fővárosi Könyvtár 11 fiókkönyvtárának *nyolcnapi* forgalmát dolgozom föl, a gyermekkönyvtárak forgalma nélkül. Az alább közölt adatok tehát csak a tizenöt éven felüli olvasók által használt könyveket ismertetik. A statisztikai fölvételt, kötelező tartózkodásból, az olvasók neve nélkül, csupán foglalkozásuk tüzetes megjelölésével készítettem. A fölvétel ideje négy egymás után következő februári és négy márciusi nap. Négy délelőtt és négy délután. A könyvtár rendje szerint négy napon belül új könyvet nem kaphat az olvasó. Négy egymást követő napon tehát a kölcsön-vevők személye nem ismétlődhetik. Az ötletszerűen megválasztott második négynapos szakasz olvasóinak is csak igen kis töredéke lehet azonos az első időszak olvasóival. Ha tehát azt mondjuk, hogy a vizsgált nyolc napon 4793 különböző olvasó vett 16.728 kötet könyvet kölcsön a könyvtártól, megközelítjük a valóságot; Az adatfölvételt a kölcsönzést követő négy napon belül kellett elvégezni, mert négy nap után, a könyvek lassú visszaadásának kezdetével, a földolgozandó anyag már nem lett volna rögzíthető. Hogy a földolgozott anyag nagyságáról némi fogalmat adjak, legyen szabad megemlítenem, hogy egy-egy fiókkönyvtár átlagban mintegy 1500 cédulán terjesztette be gyűjtése eredményét. Az egész cédulamennyiség 16.728 darabra rúgott. Ezt az anyagot háromféle szempontból, az olvasók foglalkozása, neme s az olvasott könyv címe szerint

kellett osztályozni és rendezni. Ez összesen 50.000 adat feldolgozását jelentette. A cédula anyag egységes összerendezésében a könyvtár központjában működő dr. *Kalmár Gyula* ideiglenes hivatalnok volt segítségemre. Mind neki, mind a gyűjtés munkáját végző fiókkönyvtárvezetőknek ezúton mondok köszönetet önzetlen fáradozásukért.

*

A Fővárosi Könyvtár közművelődési fiókkönyvtárai s ilyen népkönyvtár jellegű intézetek általában kétféle könyvanyag forgalomba hozásával, terjesztésével foglalkoznak. Népszerűbben írt tudományos könyvekkel és szépirodalommal. A dolog természeténél fogva a világ minden népkönyvtárában a szépirodalom olvasása van túlsúlyban. A szépirodalom olvasásának fontosságát és hasznát a művelődés (a műveltség) szempontjából nem is vonja kétségbe senki. Ha a közületek vezetőségének nem volna meg a jó hite abban, hogy a műveltség szintjének emeléséhez a jó könyv és épen a jó szépirodalmi könyv nagyban hozzájárul, bizonyonnyal nem áldozna annyit népkönyvtárak fönntartására. E világszerte elismert tény alig szorul magyarázatra. A nagyvárosi népművelés tengelyéül kétségkívül az irodalmi műveltséget kell tekintenünk. S kiváltképp ma. A »válság emberének«, épen az *emberségében* megingott embernek, inkább van szüksége a szépirodalom besugárzására, mint bármely elődjének. A technizált embernek ellensúlya csak a lelkére ébresztett, a szellemi síkokra visszavezetett, a gondolat magasságába föl-emelt ember lehet. A tömegembert, a szociális parányt, a maga külön emberi mivoltának, egyéniségének fölismerésére bírni, neki az *egy ellenség* vigaszát megadni, a legszebb lélektani föladat. Ezt a művet *Istenével* szemben, végtelen és örök jótékonyssággal, a vallás teljesíti be. A földi életben, *önmagával szemben* ennek útja a művelődéssel megnyíló eszmélkedés s a fölfelőlő gondolkozás. A könyvvel való magányosság — az olvasás — már az első lépés errefelé. A könyv gondolatokat ver fel. Ezek ugyan kezdetben még csak visszahangzó gondolatok. A bontakozó *ember* első bizonytalan rezgélődései. Ennél az *emberkezdedésnél* segítőtársként állni ott, a népművelő, a népnevelő legszebb feladata. Az anyagi lét mai keservesen nehéz küzdelmeiben őrlődő ember elhanyagolt lelkének gondozása, az örök értékek föltárása, kibontogatása a homályból, szinte a küldetésszerűség hitét keltheti benne hivatása iránt. Nem kétséges, hogy a ma emberében, éppen mert élete annyira [az anyag bilincseiben vergődik, óriási lelki szomjúság ég. Visszahatás ez. A roppant hiányérzés következése. A moziban és a gyöngébb literatúrában fölhalmozott »kiccsnek« tömegsikere jórészt ebben leli magyarázatát. Igaz, hogy lőrével, — de mégis szomjat olt! A tömeget, a művelődésre szomjazó embert, csak arra való, avatott vezetőre volna szabad bízni. A közművelés nem játékszer és főként nem — üzlet. Ezért való a *köz* kezébe.

Az alacsonyrendű, mégoly mennyiségben élvezve sem műveltség.

A műveltség *magasság*.

S hogy valóban az legyen, azt csak a közület biztosíthatja a maga megközelíthetetlen erkölcsi felsőbbiségével.

A népkönyvtári eszmének az a meggyőződés a szülője, — s minden túlnyomóan szépirodalmat olvasató népkönyvtár is e meggyőződésen épül — *hogy a szépirodalom a gondolkozás kapuja*.

De ez csak a valódi irodalomra áll. Az álirodalom s egytestvére a mozi, jogosulatlan, képtelen vágyakat ver föl, az élet csillogó felületeinek untalan mutogatásával hamis képzeteket kelt, teljesen torz értékelésre nevel és heves, egészségtelen és gátaakat nem ismerő kívánságokat ébreszt.

A lelket, a kedélyvilág mélyebb rétegét, melynek a lélekből fakadó igazi irodalom, a kifejeződésre törő belső ember irodalma volt és lesz mindig éltetője, — ez a gyengébb minőségű műfaj teljesen érintetlenül hagyja.

A valódi szépirodalom az élet legegyszerűbb, legközvetlenebb, közérthető szintézisét adja. S azonkívül még, hogy így az élet totalitását közli: eszméket gondolatokat, szépségeket is sugároz. Nem csupán az intellektushoz szól, hanem kibontja, kigöngyölti az ember gondolkozó, erkölcsi énjét, az egyetlent: a lelket magában rejtő személyiséget.

A valódi irodalom, a jó szépirodalom a legjobb nevelő. Olvasása föltétlen gazdagodása, finomodása, emelkedése, szélesedése, tágulása a léleknek. Művelődés.

Ennek és csak ennek az irodalomnak, az emberi szellem legjava termésének szakszerű kiválogatása és lehető széles körben terjesztése a népművelő közkönyvtár legfő feladata.

»Ha az *eszmét* meghalni engedjük, az emberiség legnagyobb süllyedésének leszünk tanúi,« mondja Thomas Mann. És igaza van.

A könyvtárak és a művelődés népszerű könyvtári intézményei azért vannak a világon, hogy az eszme, a gondolat tüzét kialudni ne hagyják. S hogy a lélek világosságát szertevigyék az emberek sokasága közé.

*

A következő lapokon statisztikai táblákba sűrítve mutatjuk be a Fővárosi Könyvtár 11 fiókkönyvtárában *nyolc* nap alatt kölcsönvett könyvek jegyzékét s ismertetjük az e könyveket használó 15 éven felüli olvasók foglalkozását.

*

A) Magyar nyelven olvasott könyvek. 8. Egyéb európai irodalmak.

Az olvasók foglalkozása.

A szerző neve és a könyv címe	Olvasók összesen		Férfi		Nő, v. neje		Köszönet-vetítő	Katona-tiszt	Tanuló, tanár	Szabad-foglalkozású	Magán-tartvaszós	Iparos, kereskedő	Kereskedelmi alkalmazott	Ipari, szak és segédmunk.	Háztartásbeli nő	Tanonc	Altiszt	Nyugdíjas	Egyéb						
	Olvasók összesen		Férfi		Nő, v. neje																				
	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje																			
Andersen H. Chr. meséi	2	1																							
Bang Hermann regényei	7	1																							
Björnson Björnsterne: Arne	4	1																							
Bojer Johan: Nagy éhség	3	1																							
Bruun Laurids regényei	8	1																							
Conscience Henrik	2	1																							
Couperus Louis: Psyché	1	1																							
Picaron Svend regényei	9	2																							
Geijerstam Gustav af regényei	8	1																							
Hamsun Knut: Asszonyok a kütnél	13	1																							
— Csavargók	9	2																							
— Pan	2	1																							
— egyéb regényei	68	12																							
Haukland Andreas regényei	13	1																							
Ibsen Henrik színművei	14	6																							
Jacobsen J. P.: Lyhne Niels	3	1																							
Janson Gustav regényei	2	1																							
Jensen Joh.: Csatater	1	1																							
— Kalevala	3	2																							
Kieffland Alex.: Garman és Wörse	1	1																							
Kinck H. E.: A pap	3	1																							
Kivikas Albert: Laspvirágok	3	1																							
Lagerlöf Selma: Gusta Berling	19	3																							
— Lowensköld-leány	10	1																							
— egyéb regényei	45	4																							
Larsen Anker: Bölcsék köve	3	1																							
Lie Jonas: Életfogytiglan	1	1																							
Linnankeski: Dal a tűzpiros virágról	9	1																							
Mærlinck Maurice drámái	14	1																							
Madelung Ade regényei	12	1																							
Michaelis Karin regényei	23	1																							
Munthe Axel: Régi könyv	4	1																							
— San Michele	34	1																							
Nansen Pétar regényei	6	1																							
Pontoppidan Henrik: Szerencsés Péter	8	1																							
Röttvaag Ole E. regényei	13	1																							
Strindberg August regényei	30	1																							
Timmermans Felix: Gyermek Jézus	2	1																							
Undset Sigried: Asszony	7	1																							
— Kristin Lavransdatter	23	1																							
— Pogány szerelem	24	1																							
— Tavasz	21	1																							
Összesen	499	20	8	7	23	53	8	7	22	34	19	3	33	10	12	3	3	39	12	67	6	10	7	11	5

II. Németül olvasott könyvek. 1. Német irodalom.

Az olvasók foglalkozása.

A szerző neve és a könyv címe	Összesen																											
	fiú	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné															
	fiú	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné	fiúkné															
Huna Ludw. : Romane	3			2	1																							
Immermann Karl L. : Oberhof	1																											
Keller Gottfried : Erzählungen	16	3																										
— Der grüne	3																											
Keller Paul : Romane	5			1																								
Kellermann Bernh. : Romane	26			6	4	1																						
Klobund : Romane d. Leidenschaft	7			1	1	1																						
Klopstock Friedr. G. : Der Messias	1																											
Kob Annette : Roman	3				2																							
Kobenhayn Erwin G. : Romane	4																											
Kurz Isold : Romane u. Erzählungen	6			1	1	1																						
Lessing G. E. : Werke	1			1	1	1																						
Liliencran D. v. : Gedichte	1																											
Lothar Rudolf : Romane	4			1		1																						
Löns Hermann : Romane	4			1		1																						
Mann Thomas : Buddenbrooks	11			3	2	1																						
— Jakob	8			1																								
— Joseph	9			1		1																						
— Zauberberg	8			1	1	1																						
— Königliche Hoheit	8			1	1	1																						
— Tod in Venedig	6			1	2																							
— sonstige Romane	3			1	1																							
Meyer C. Ferd. : Romane	3			1																								
Molo Walter v. : Scheidung	3			1		1																						
Mörke Eduard : Du bist Orphid	1			1		1																						
Musil Robert : Der Mann	1																											
Neumann Alfr. : Romane	6					2																						
Paquet Alfons : Kamerad Fleming	2																											
Pantzen Joseph : Romane	2			1		1																						
Raabe Wilh. : Romane	3																											
Renn Ludw. : Krieg	3																											
Reuter Gabriele : Romane	1			1	1																							
Rilke R. M. : Gedichte	1			1																								
Rosegger Peter : Roman u. Erzählungen	6					1	1	1																				
Rosen Erwin : Der deutsche Lausbub	1			1																								
Salten Felix : Romane	10			1	2			1	1	2																		
Schäffer Wilh. : Lebenstag	1																											
Schäffer Albrecht : Romane	3																											
Schaffner Jakob : Romane	7				3							3																
Scheffer Viktor : Eckehard	3			1																								
Schickel René : Romane	3					1																						
Schiller Friedr. : Werke	7			1	2	1																						
Schmitzer Arthur : Romane	23			1	3		2	5	2			2	2															
Scholz Wilh. v. : Romane	4			1																								
Schönherr Karl : Dramen	2			1																								
Seidel Ina : Weg ohne Wahl	5			1		1																						
Siebe Josephine : Jugendromane	3			2																								
Spielhagen Friedr. : Romane	3																											
Spitteler Karl : Lachende Wahrheiten	1																											
Spunda : Berg Athos	2				1	1																						
Stegemann Herm. : Romane	3				2																							
Stehr Herm. : Romane	2																											
Stifter Adalb. : Erzählungen	2																											
Storm Theod. : Romane u. Erzählungen	4			1																								
Sudermann Herm. : Romane	21			2	2			1	3	2	1	2																
Thiess Frank : Romane	4																											
Thoma Ludw. : Romane	1																											
Voss Richard : Romane	6			1		1																						
Vring Georg : Camp Lafayette	1																											
Waggers Karl H. : Romane	3					2																						
Wassermann Jakob : Romane	47			4	4	5	2	2	6	2	1	2	1															
Wehner Magnus : Roman	2																											
Weigand Wilh. : Roman	2																											
Werfel Franz : Musa Dagh	12			1	1	1			3	1	1																	
— sonstige Romane	20			1	4	1			1	2	1																	
Wildpans Anton : Musik d. Kindheit	2																											
Zweig Stefan : Romane	33			2	4	2	1	3	4	1	3	3																
Osszesen	693	16	24	85	34	68	24	25	3	48	55	40	14	42	21	10	8	1	82	2	96	2	2	—	32	11	15	12

C) Ismeretterjesztő irodalom magyarul.

Az olvasók foglalkozása.

A tudományok száma a decimális rendszerben	A szerző neve és a könyv címe	Olvasók összesen		Felső középiskolás		Felsőoklati hallgató		Közélet-visező		Katonaismeret		Tanító, tanár		Szabadfoglalkozású		Magánismeretvisező		Iparos, kereskedő		Kereskedelmi alkalmazott		Ipari, szak- és segédmunk.		Háztartásbeli		Tanonc		Alhizet		Nyugalmas		Egyéb		
		fiú	leány	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	
		összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	
0	Általános művek	76	12	88	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	Bölcsélet	232	20	252	54	6	14	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	Vallástudomány	81	11	92	18	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3	Társadalmi tudományok	442	75	517	54	12	41	14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4	Nyelvtudomány	92	19	111	13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5	Természettudományok	349	98	447	54	12	19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6	Exakt tudományok	345	71	416	60	24	21	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	Művészettudomány	233	40	273	54	24	15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
79	Sport, játékok	101	31	132	16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8	Irodalomtudomány	455	192	647	56	32	11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
9	Történelem	201	54	255	22	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
91	Földrajz, utazások	791	130	921	81	18	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
92	Életrajzok	194	30	224	22	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Összesen	3.657	783	4.440	342	142	96	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32

D) Ismeretterjesztő irodalom idegen nyelven.¹⁾

Az olvasók foglalkozása.

A tudományok száma a decimális rendszerben	A szerző neve és a könyv címe	Olvasók összesen		Felső középiskolás		Felsőoklati hallgató		Közélet-visező		Katonaismeret		Tanító, tanár		Szabadfoglalkozású		Magánismeretvisező		Iparos, kereskedő		Kereskedelmi alkalmazott		Ipari, szak- és segédmunk.		Háztartásbeli		Tanonc		Alhizet		Nyugalmas		Egyéb	
		fiú	leány	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
		összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen
0	Általános művek	4	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	Bölcsélet	15	1	16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	Vallástudomány	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3	Társadalmi tudomány	15	1	16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4	Nyelvtudomány	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5	Természettudományok	30	1	31	13	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6	Exakt tudományok	5	1	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	Művészettudomány	41	4	45	10	4	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
79	Sport, játékok	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8	Irodalomtudomány	18	1	19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
9	Történelem	10	1	11	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
91	Földrajz, utazások	97	4	101	16	20	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
92	Életrajzok	38	1	39	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Összesen	278	13	291	62	14	31	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

¹⁾ A közönséges számok német, — a követ számok francia, — a dült számok angol nyelven olvasott könyveket jelentenek.

A szerző neve és a könyv címe	Olvasók összesen		Felső, középiskolás		Főiskolai hallgató		Köz-tisztviselő		Katonatiszt		Tanító, tanár	
	fiú	leány	férfi	nő	férfi	nő, v. neje	férfi	neje	férfi	neje	férfi	nő, v. neje
Szépirodalom.												
A) Magyar nyelven olvasott könyvek.												
1. Magyar irodalom	5.813	1.005	558	556	140	450	91	46	13	150	185	
2. Német irodalom	836	50	22	122	28	79	16	7	6	44	31	
3. Angol irodalom	1.768	176	32	219	63	153	31	20	4	63	67	
4. Francia irodalom	1.340	88	18	186	44	126	31	24	3	40	47	
5. Olasz és spanyol irodalom	200	14	2	33	5	22	1	1	1	8	5	
6. Orosz irodalom	430	24	9	46	14	49	14	2	→	19	17	
7. Lengyel irodalom	112	15	6	15	4	17	—	1	→	1	4	
8. Egyéb európai irodalom	499	26	8	70	23	52	8	—	—	22	34	
9. Görög és római klasszikusok	26	4	2	8	—	—	—	7	—	—	—	
10. Keleti népek irodalma	13	—	1	4	—	—	—	—	—	—	2	
Összesen.....	11.037	1.402	658	1.259	322	949	192	108	27	347	392	
B) Idegen nyelven olvasott könyvek.												
II. Németül olvasott könyvek :												
1. Német irodalom	692	16	24	85	34	68	24	25	3	48	55	
2. Angol irodalom	150	6	3	13	5	19	4	3	2	8	14	
3. Francia irodalom	44	—	—	8	1	4	4	—	2	2	2	
4. Olasz és angol irodalom	10	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	
5. Orosz irodalom	38	2	—	7	—	3	3	—	—	2	2	
6. Egyéb irodalmak	170	1	1	17	13	17	5	3	3	15	19	
Összesen.....	1.194	25	28	130	54	112	40	31	10	75	92	
III. Angolul olvasott könyvek												
	283	4	—	42	16	44	8	2	1	39	26	
IV. Franciául olvasott könyvek												
	311	7	4	35	33	24	8	4	7	45	40	
V. Olaszul olvasott könyvek												
I. Magyar irodalom idegen nyelven ...	24	2	—	2	—	—	2	—	—	6	2	
B) Idegen nyelven olvasott könyvek összesen												
	1.736	38	32	218	103	180	60	38	18	166	162	
Ismeretterjesztő irodalom.												
C) Magyarul												
	3.657	783	132	542	95	252	35	25	6	119	110	
D) Idegen nyelven												
	298	10	5	63	16	33	6	1	5	13	14	
Összesen.....	3.955	793	137	605	111	285	41	26	11	132	124	
Szépirodalom magyar nyelven	11.037	1.402	658	1.259	322	949	192	108	27	347	392	
Szépirodalom idegen nyelven	1.736	38	32	218	103	180	60	38	18	166	162	
Összesen.....	12.773	1.440	690	1.477	425	1.129	252	146	45	513	554	
Szépirodalom és ismeretterjesztő irodalom együttesen (a nyolc nap alatt olvasott könyvek összes mennyisége)												
	16.728	2.233	827	2.082	536	1.414	299	172	56	645	678	
Az olvasók száma												
	4.793	744	275	630	153	353	73	43	14	161	165	

sítés.

Szabad- foglalkozású		Munka- helyviselő		Iparos, kereskedő		Kereskedelmi alkalmazott		Ipari szak- és segéd- munkás		Háztartásbeli nő	Támogat	Állászat		Nyugodtas		Egyéb	
férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje			férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje	férfi	nő, v. neje
150	20	343	137	138	28	57	10	492	193	522	116	120	19	87	11	103	73
23	12	56	30	14	7	5	1	87	25	95	5	18	4	19	—	17	13
59	17	108	59	42	10	10	1	214	59	206	30	40	2	28	7	32	16
56	11	80	48	25	2	13	1	172	59	155	17	19	5	22	4	34	10
11	3	19	5	3	—	1	1	23	4	20	1	6	—	3	1	6	1
22	6	36	10	9	2	4	4	33	20	36	5	11	—	9	4	14	5
3	2	2	—	1	—	2	10	8	3	16	1	1	—	1	—	8	1
19	3	33	19	12	3	3	—	39	12	67	4	10	—	7	—	11	5
1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	1	—
344	74	678	309	244	55	95	24	1.070	375	1.124	181	225	30	176	27	226	124
40	14	42	21	10	8	1	—	22	2	86	2	2	—	22	14	15	12
10	2	12	6	2	—	—	—	3	2	25	1	—	—	3	2	2	3
2	1	—	—	1	—	—	—	1	1	11	—	—	—	1	—	—	—
2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—
3	4	2	2	1	—	—	—	3	2	5	—	—	—	2	1	2	1
7	12	6	6	2	—	—	—	3	28	28	—	1	—	2	5	5	3
64	21	72	35	16	8	1	—	30	7	157	3	3	—	30	14	24	19
32	3	10	2	3	—	—	—	4	2	33	—	—	—	2	1	9	—
15	1	11	7	5	—	—	—	6	1	39	—	—	—	5	1	10	4
1	—	2	1	—	—	—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
112	25	95	45	24	8	1	—	42	11	233	3	3	—	37	16	43	23
156	26	269	56	73	18	47	4	369	74	185	72	88	11	42	9	39	20
30	7	31	7	—	1	1	—	5	—	27	1	—	—	4	4	8	6
186	33	300	63	73	19	48	4	374	74	212	73	88	11	46	13	47	26
344	74	678	309	244	55	95	24	1.070	375	1.124	181	225	30	176	27	226	124
112	25	95	45	24	8	1	—	42	11	233	3	3	—	37	16	43	23
456	99	773	354	268	63	96	24	1.112	386	1.357	184	228	30	213	43	269	147
642	132	1.073	417	341	82	144	28	1.486	460	1.569	257	316	41	259	66	316	173
109	33	316	109	108	26	45	8	434	132	392	83	103	13	71	17	83	43

Helyesbítések.

A kép, amit e statisztikai kimutatásokból az olvasóközönség ízlésére nézve kapunk, némi helyesbítésre szorul. Az olvasási kedv spontán megnyilatkozását több körülmény gátolja. A könyvtárnak válogatott könyvanyaga van. Így sok szerző egyáltalán nincs meg a könyvtárban. Egyes szerzőknek nem minden műve van meg. De még a meglévő könyvekből való válogatás szabadságának is sok a korlátja. Keresett, jó, modern könyvekből kevés a példányszám. Az illető, ha kérné is az olvasó, nem mindig kaphatja meg, mert gyakran minden példány használatban, »kézben« van. Egyes szerzőknek kicsiny az oeuvre-je, a tőlük való válogatást ez is nehezíti. Ha a kért könyv nincs meg vagy nincs bent a könyvtárban, a könyvtáros más könyvet ajánl. Kézenfekvő, hogy figyelme ilyenkor nagy opuszszámú, népszerű auktorok (Jókai, Mikszáth, Gárdonyi) felé fordul, kiknek sok kötete van a polcokon. S ebből ad. A nagy számok törvénye érvényesül itt is. Ez ismert szerzők jelentéktelenebb művei szokatlanul sűrű olvasottságának ez a magyarázata.

Eredmények és tanúságok.

Ha e számoszlopokból változhatatlan érvényű törvényeket nem vonhatunk is le a könyvtár kulturális tevékenységére nézve, annyit megközelítő' pontossággal mindenesetre megtudunk, mi áll a közönség érdeklődésének előterében s a főváros lakosságának mely rétegei, milyen arányban használják közművelődési fiókkönyvtárainkat. A művelődésnek ilyen természetű intézetei nem világot mozdító nagy gondolatok és tettek indítására vannak hivatva, — az egyéniség isteni adottságai nélkül emberi nagyság úgy sem képzelhető, — csupán az emberi lélek határainak kiszélesítésére, a műveltség terjesztésére nagy általánosságban. A kultúra, a műveltség mindig *szélesség*. A Végtelen érzetése, a köznapin túl a magasabbnak, a Szépnek keresése, korlátok lebontogatása, a szellem szabadságának, a gondolkodásnak előkészítése, az érzelem, és kedélyvilág ápolása és kifinomítása, bensőbbé, intenzívebbé mélyítése s ismeretek terjesztése az olvasásnak s így az olvastatásnak is legfő célja. A főváros népszerű közművelődési fiókkönyvtáraiban olvasott könyveket a legnagyobb részletességgel sorolják föl az itt közölt statisztikai tabellák. Ha e jegyzékeket nézzük s magunk elé képzeljük azt a megmérhetetlen szellemi tartalmat, amit e könyvek képviselnek, lehetetlen el nem ismernünk a népkönyvtári gondolat helyességét. Valamint azt is, hogy a szellemi erők e roppant szétsugárzását a közületnek magának kell irányítania, a maga megközelíthetetlen s magasrendű erkölcsi és szellemi nézőpontjából. Csak a közület biztosíthatja ugyanis a szellemi síkon éppoly fontos — talán még fontosabb — hozzáértést, gondosságot, felelősségtudatot és magasabb szemléletet, mint az élet megannyi egyéb, anyagi természetű terén. A főváros közművelődési fiókkönyvtárainak a hazai művelődés történetében példa nélkül álló élénk használata azt bizonyítja, hogy a közönség megérti és méltányolja a közület gondoskodását és szelid vezetését. S nem érzi tehernek. A »szörnyű szellemi zűrben«, mely őt a nagyváros túlhajtottan intellektuális légkörében körülveszi, melyben tájékozódását veszti s »énjének zárt egyénisége« teljesen elmerül, ösztönösen megérzi a művelődés e közintézeteiből feléje áradó jónak, egészsnek, szellemileg egészségesnek megingathatatlan normatívumát. Ha fővárosi közkönyvtáraink használata nem volna bizonyos, bár minimális anyagi cenzushoz kötve, a bizalmat tekintve, bizvást állíthatjuk, hogy művelődési rádiuszuk korlátlan lenne. Az utóbbi években bekövetkezett nagyarányú elszegényedés miatt sajnos sokak számára a könyvtárhasználat csekély

díja is áthághatatlan akadály. A tagok számának kismértékű apadása, melyről Évkönyvünk más helyén emlékezünk meg, legnagyobb részben ennek tulajdonítható.

A Fővárosi Könyvtár fiókkönyvtáraiban, a fentebb mondottak alapján detektív-, és ponyvaregényt egyáltalán nem talál az olvasó. A nagyvárosi szellemi életnek ezt a két teljesen haszontalan s nem egy tekintetben veszedelmes gazát közkönyvtár nem gondozhatja. E műfaj beláthatatlan kártevéseitől az üzleti szervezetségnek sajna mindezekig sikerült a közfigyelmet távoltartania. Reméljük, hogy a ponyva és a detektívregény elleni küzdelem megszervezésének *Farkas Zoltán* elevenre tapintó, bátor és szellemes cikke (a Magyar Szemle 1935. júliusi számában) s az én szeptember 8-i könyvekről, olvasásról szóló rádióelőadásom komoly kezdetét fogja jelenteni.

A Fővárosi Könyvtár a közművelődési könyvtárak könyveinek beszerzését a legtárgyilagosabban igyekszik intézni. A szempontok, melyek szerint a könyvek kiválogatása történik, sokfélék. Miután elsősorban *nagy tömegek* szellemi táplálásáról van szó, oly tömegekről, melyben az *iffúságé* a főszerep (aránya statisztikánk szerint közel 40%), a *nevelés* elvének itt egy pillanatra sem szabad elhomályosulnia. Egészen természetes tehát, hogy a mienkhez hasonló minden közkönyvtárnak az irodalmi érték mellett az *erkölcsi* szempontokra is élénken figyelnie kell. Valamint az *igazságra* is. A szellemi *egészséghez* az igazság s a nagy és szent emberi dolgoknak *tisztelete* mélységesen hozzátartozik. Ami ettől eltér, nevezze magát realizmusnak, pszichologizmusnak vagy pszichoanalízisnek, — fintorgás és elfajultság. A pizokban vájkálás még nem pszichológiai elmélyedés s a nemiség egyedülvalóságának hangsúlyozása nem lélektani igazság.

Szélsőséges irodalmi ízlés képviselői sem kaphatnak népkönyvtárban helyet. A nép művelésével foglalkozó közintézetet általában józan ítélet, egészséges életszemlélet s nemes értelemben vett konzervativizmus vezesse. Csak így lehet a legszélesebb rétegek számára egyként nyitva. Közkönyvtár nem különcök és rossz idegzetű ínyesek számára van, hanem azért, hogy az örök embert s az emberiség változhatatlan eszményeit: a Szépet, a Jót, az Igazságot s a magasabb élet-valóságot szolgálja. Célja nem az alsóbbrendűség erősítése, hanem a belső ember fölébresztése. A *megrázás*, a *fölrázás* révén (amit a görögök katharsisnak neveztek) fölemelnie kell. Nem lealacsonyítani. Tisztítani és nem beszennyezni. Az irodalom s általában minden művészet mindenha a *teljes ember* megnyilatkozása a *teljes ember számára*. Parciális ingerek, mind az idegizgalom vagy a szexualitás fölkeltése kívül esik a közkönyvtár hivatása körén. Mint ahogy az intellektus egyéb mai kinövéseinek, »furcsálkodásainak«, aberrációinak — a detektívregénynek vagy a filléres érzélgőskének — ápolása sem tartozik feladatai közé.

Ezekhez az elvekhez képest sokmindent *nem* talál az olvasó a Fővárosi Könyvtár fiókkönyvtáraiban. Még akkor sem, ha az történetesen világhíresség világhírű könyve. Legyen szabad itt néhány példával a válogatás elveit és metódikáját megvilágítanom.

Csak a minap vált a film révén újra időszerűvé *Lion Feuchtwanger Jud Süss-e* s vert föl a hasonló című regény iránt a közönség körében újra hatalmas érdeklődést. (A film és a könyv összefüggését, fokozott érdeklődés alakjában egyébként mindig megérzi a könyvtár.) E regény »*A herceg és zsidaja*« címen megjelent magyar fordításának, épp úgy mint eredetijének hatalmas könyvsikere volt évekkal ezelőtt. A könyvtár több okból — melyeknek egyike is elég volna — nem szerezte be ezt a könyvet. 1. A fordítás hihetetlenül pongyola és gyenge. Ilyenek vannak benne: »A brandenburgi hercegpüspök« (?) »Ajultan (*ohnmächtig*) vonogatta

vállát.« »Hätte er dem Brandenburger fein heimgeleuchtet.« »*Rámutatott* volna a goromba fráterre,« s több efféle, garmadával. 2. Realizmusa alakjai szégyenletes és szégyentkeltő erotikus leltárának felsorolásából áll. Költőnek ösztönszerűen éreznie kell a határokat, melyeket a jó ízlés nevében át nem léphet. Igazi költő érzi is! Ez természetesen nem jelent annyit, hogy ne nyúlhatna kényes témákhoz. Bizonytalán nyúlhat. Kényes témák ellenére is költő maradhat valaki, — ha költő. De az ilyen Feuchtwangereknek egyetlen erőssége ez. Ők mindent sub specie nemiség szemlélnék s azt szeretnék elhitetni, hogy a szabadoság: költészet, a szó egyedülvaló, legmodernebb értelmezésben. 3. A faji szellem kihívó és gyűlölködő jelentkezése alkalmas arra, hogy éles ellenszenvet váltson ki a legjobb hiszemű olvasókból is. Faji ellentétek szítása nem lehet közfeladat.¹⁾

Milyen másképp nyúl ugyanehhez a kényes tárgyhoz Gertrud Le Fort: A Ghetto-ból jött pápa című regényében, mely nemrég jelent meg magyarul is a Vigilia-könyvek gondosan és igen finom irodalmi érzéssel megválogatott sorozatában. (Papini Gog-ja, Claudel és Mauriac egy-egy remeke jelentek meg itt még.) De Gertrud Le Fort költő is a javából.

Ugyanez az álláspontja a könyvtárnak hasonló szellemű egyéb ilyen könyvekkel szemben is, melyeket a reklámlárma a modern irodalom legjava értékeinek hirdet. Az *Ehrenburgok*, *Josef Rothok*, *Gläserok*, *Kästnerek*, *Pitigrillik*, *Dekobrák* és *Eldridgek* könyveinek terjesztése a köz szempontjából nem lehet kívánatos..

Egy magyar talajból sarjadt népszerű írónőnek. Erdős Renéének sok regényét is mellőzni kénytelen közművelődési könyvtárunk. Alulírt egyrészt erősen kétségbe vonja ennek a szerzőnek szelvében elismert nagy írói kvalitásait,²⁾ másrészt azt képzei, hogy a közület irodalompolitikai célkitűzései között az erotikum terjesztésének nem múlhatatlanul kell szerepelnie. Ennek az írónőnek nem egy regénye kívül áll az irodalom határain. Az ezekben (*Nagy sikoly*, *Pándy György*, *Herzfeld Clarisse* stb.) fölhalmozott erotikummal szemben tehetetlen az irodalomkritika. E mennyiség számbavétele tán inkább a statisztikára tartoznék.

A riportregényt is, mely magasabb művészi célok híján a modern nagyvárosi élet Babelébe vezet, a legnagyobb óvatossággal kezeli a könyvtár. A Harmadik Birodalom jó ízlésére és egészséges erkölcsi érzékére vall, hogy ennek az irodalomnak egyik legjellegzetesebb *darabját*, *Erich Kästner* minden ízlésbeli és morális gátlástól ment Fabian-ját elkoboztatta. Mi sem természetesebb, mint hogy ezt a könyvet sietve (s botránnyosan) lefordították magyarra is és teljes erővel terjesztik. Könyvtárunk, érthetőképp óvakodik tőle. *Alfred Döblin*, *G. Fink*, *H. Fallada* (s előbb még *Remarque*) írásművei már csak erős irányzatosságuknál fogva is alig nevezhetők szépirodalomnak. Zsurnalisztika ez csak, ijesztően híján minden komponálnitűdásnak és képzeleterőnek.

Mi más ennek a riport-műfajnak erdélyi magyar képviselője, *Székely Mózes!* Zátony-ában »valami durva és pallérozatlan erő görcsös lüktetését érezte meg a közönség. Oly erőét, mely fittyet hány a szellemi termékek kodifikált szabályainak. A magyar közönség valami új, viharzó, vad természeti jelenséget sejtett

¹⁾ »Látta a parlament kövér, csirkefogó polgárait...« 10. 1. »Az arisztokrácia ugatott, mint a veszett kutya...« 10. 1. »... az ő zsidáit, kik mindegyikének kisujjában hétköznapi is több az ész, mint az egész tartomány fejében ünnepnapon...« 14. 1. »Beszél azokról a furcsa szeszélyekről, mikkel a keresztényeket veri az isten, áldott legyen a neve.« 37. 1. stb.

²⁾ Ilyen mondatok alapján: »Anna néni, ahogy jött pompás királynői termetével, a két fia között.« Vagy: »S ahogy ment azzal a kissé előrehajtott fejtartással (előrehajtotta a fejtartását), mely (t. i. a fejtartás) mintha örökké hallgatónak s a magas cipősarkakon, a kissé előredőlt járással, mintha valaki a kezénél fogva maga felé húzta volna, húsz évesnek látszott, nem harmincnyolc, amennyi volt. (Nagy sikoly 4. és 5. 1.).

meg benne» mondja róla Pethő Sándor. Ennek a könyvnek, mely szenvedélyes őszinteséggel revelálja az erdélyi magyarság roppant szenvedéseit, még ma, évekkel megjelenése után is óriási az olvasottsága könyvtárunkban. Jobb időkben, gazdagabb lehetőségek között bőséges példányszámot szereztünk belőle.

Az élő irodalom iránt való kötelességének vél eleget tenni a könyvtár, mikor a magyar irodalom elismert nagy értékeinek írásai mellett a tehetséges fiatalabb írógeneráció műveit is beszerzi. Ezt az áldozatot meg kell hoznia a könyvtárnak, még akkor is, ha egyik-másik ilyen könyv fölött hamarosan elhalad az idő. A könyvek sorsa kiszámíthatatlan. Az igen magas színvonalú mai magyar irodalom legfő képviselőinek — kikre bármely nyugati nemzet büszke lehetne — könyveit erősen olvassa a közönség. De kíváncsisággal és várakozással figyeli a legújabb írónemzedék munkásságát is. A könyvtár mindkét érdeklődést a lehetőség határain belül, a leggondosabb válogatás alapján kielégíteni igyekszik. Ilyen komoly csengésű nevek mellett, mint *Ady Endre, Babits Mihály, Gulácsy Irén, Harsanyi Zsolt, fiefczég Ferenc, Komaromi János, Kosztolányi Dezső, Kuncz Aladár, Makkal Sándor, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Suranyi Miklós, Szabó Dezső, Tor may Cecilé, Tóth Árpád és Zilahy Lajos*, az újabb írók következő jeles sorára hívja fel a könyvtár leginkább a közönség figyelmét: *Ballá Borisz, Beczássy Judit, Berde Mária, Földi Mihály, Márai Sándor, Mécs László, Nyirő József, Sárközi György, Szánthó György, Szitnyai Zoltán, Tamási Áron, Terescsényi György, Török Sándor*. A magyar szépirodalom kedveltségére jellemző egyébként, hogy a vizsgált nyolc nap alatt kölcsön adott 16.728 kötet könyvből 5813 kötet, vagyis közel 35% volt magyar szépirodalom.

*

Az itt közölt statisztikai kimutatásokból a következő tanulságok vonhatók le: A vizsgált nyolc nap alatt 4793 olvasó használta a Fővárosi Könyvtár 11 fiókkönyvtárát. Kölcsön vett összesen 16.728 kötet könyvet. A szépirodalmi és ismeretterjesztő művek aránya 76.4% és 23.6%. 12.773 szépirodalmi könyvvel 3955 ismeretterjesztő könyv használata áll szemben. Ez az arány semmivel sem marad mögötte a külföld hasonló intézeteiben elért eredményeknek. A szépirodalmi olvasmányokat a legteljesebb részletességgel sorolom föl. Az ismeretterjesztő irodalom használatát kénytelen voltam szkematizálva ismertetni. Ennek az anyagnak szerzők szerint részletezett közlése az amúgy is terjedelmes kimutatásokat még felével megduzzasztotta volna. Ezért mellőznöm kellett. De meg ez a felsorolás nem is kecsegtetett rendkívüli tanúságokkal. A minden tudományzakra egyaránt vonatkozó széles érdeklődést a közölt tabella is eléggé mutatja. Valamint azt is: milyen mindenre kiterjedő figyelmű felkészültséggel kell a könyvtárnak olvasóit várnia. Távolról sem kell azt hinni, hogy az ismeretterjesztő könyvek olvasásában a középiskolás ifjúság vezet. Aránya itt mindössze 23%, ami még alatta is marad az összes olvasóhoz való arányának (23.3%). Kimutatásunk alapján bizvást mondhatjuk, hogy a tudományos könyvek olvasóközönségünk minden rétegét érdeklik. A középiskolás ifjúsági olvasók aránya csupán az irodalomtörténeti olvasmányokban szökik az 50% fölé, ami nyilván kötelező iskolai olvasmányokkal függhet össze. Az ismeretterjesztő irodalom legnépszerűbb tudományzaka, mint minden más hasonló népkönyvtárban, a földrajzi és utazási irodalom (kb. 23%). Itt a népszerűség pálmája kétségkívül *Cholnoky Jenő* népszerű és tudományos földrajzi könyveié. Műveiből 87 kötet fordult meg e nyolc napon az olvasók kezén. Ezek után *Széchenyi Zsigmond* két afrikai vadásznaplója következik 33 példánnyal. A Franklin Társulat egyre gyatrább képanyagú utazási könyveit a Dante kiadóvállalat friss és jól válogatott modern és olcsó utazási könyvei lassan hát-

térbe szorítják. Olvasottságuk igen nagy. Az egyéb ismeretterjesztő irodalom olvasásának analizálásától terem korlátozottsága miatt el kell tekintenem. Utalok a statisztikai kimutatásra, mely szakok szerint közli az egyes tudományok olvasottságának megoszlását.

A magyar szépirodalom a kölcsönvett egész könyvmennyiségnek 34.8%át tette ki. Az összes *szépirodalmi* könyveknek pedig 45%-át. Meg kell jegyezni itt, hogy a Fővárosi Könyvtár fiókkönyvtárai a főváros középiskoláival sűrű érintkezést tartanak fenn. A Fővárosi Könyvtár lassan-lassan átvette az egyre szűkebb keretek között működő s teljesen jelentéktelenné zsugorodott iskolai ifjúsági könyvtárak szerepét. A tanulóifjúság, mint statisztikánk mutatja, kötelező olvasmányainak jelentékeny részét könyvtárunkból szerzi be. Statisztikánkban sok helyt föltűnik, hogy a középiskola magasabb osztályaiba járó tanulók színvonaluknak meg nem felelő könyvet kaptak. Ez mindenkor az irodalomtanár engedélye alapján, sőt gyakran egyenes kívánságára történt.

A legolvasottabb magyar szépirodalmi könyv, sőt a legolvasottabb könyv egyáltalán könyvtárunkban Gulácsy Irén Fekete vőlegények című történeti regénye volt. E könyvnek 64 példányát adta ki a könyvtár ez alatt a nyolc nap alatt. E kitűnő regény iránt állandóan óriási az érdeklődés s az a megjelenés óta eltelt nyolc év alatt sem lohadt. *Harmincnál több példányát* a következő magyar könyveknek adtuk e nyolc napon olvasóink kezébe. *Gárdonyi Géza: Isten rabjai* 31, *Láthatatlan ember* 35, *Gulácsy Irén: Pax vobis* 40, *Herczeg Ferenc: Aranyhegedű* 30, *Az élet kapuja* 32, *Pogányok* 47? (ebből 28 középiskolás), *Jókai: Arany ember* 40, *Egy magyar nábob* 35, *Fekete gyémántok* 30, *Kárpáthy Zoltán* 32, *Kőszívű ember* 32, *Kemény Zsigmond: Zord idők* 43, (ebből 38 középiskolás), *Küncz Aladár: Fekete kolostor* 39, *Mikszáth Kálmán: Fekete város* 31, *Szent Péter esernyője* 30, *Móra Ferenc: Arany koporsó* 32, *Zilahy Lajos: Két fogoly* 35, *Szőkevény* 38, *Valamit visz a víz* 30 példányát.

Ezek a könyvek ennek alapján bizvást nevezhetők a *legkeresettebb, a legolvasottabb magyar könyveknek.*

Az egész magyar irodalom legnépszerűbb *auktora* — nagy opuszszáma is hozzájárul ehhez — *Jókai*. A tárgyalt nyolc nap alatt 678 kötetét forgattuk meg, ami az ez idő alatt olvasott egész magyar szépirodalomnak 12%-át tette ki. Őt követi *Herczeg Ferenc* 492 kötetel, (8.5%), *Gárdonyi Géza* 401 kötetel (7%) és *Mikszáth Kálmán* 276 kötetel. E szerzőket természetesen javarészt középiskolások olvassák. Jókait 45%-ban, Herczeg Ferencet 40%-ban, Gárdonyit 43%-ban, Mikszáthot 48%-ban. Kétharmad részben fiúk, egyharmad részben leányok.

A külföld irodalmából magyar fordításban leginkább az angol irodalmat olvasták könyvtárunkban. 1768 kötetet. Utána a francia irodalom következik 1340 kötetel s csak azután a német 836 kötetel. Angol szerzőt tehát kétannyit olvastak magyarul, mint németül. Az idegen irodalom olvasását magyar nyelven természetesen az határozza meg: mi van egyáltalában magyarra fordítva. Ennek a ténynek — gyakran nem szívesen — a könyvtár is kénytelen alárendelni magát. A legmostohább e téren a német irodalom sorsa. Ennek oka lehet részben az is, hogy a magyar olvasóközönség javarésze számára a német irodalom eredetiben is könnyen hozzáférhető. A németül nem tudók azonban kénytelenek beérni azzal az irodalommal, amit a magyar kiadók lefordításra érdemesnek ítélnék. Ezt pedig gyakran nem kizárólag irodalmi szempontok döntenek el. A Harmadik Birodalom irodalmi areopagja kétségkívül fejcsóválva szemlélné azt a névsort, mely nálunk a német irodalmat reprezentálja. A könyvtár az adott helyzethez alkalmazkodni kénytelen. Áll ez nemcsak a német irodalom magyar nyelvű fordításaira, hanem magára az eredeti német nyelvű irodalomra is. A kereslet a könyvtárban német

eredetiben is természetszerűleg főként azok felé a szerzők felé fordul, kiknek terjesztése és népszerűsítése érdekében hazai kiadóink sikeresen buzgólkodnak. A közönséget a leghangosabb jelszavak vezetik s így érthetőképp első sorban az vonzza, amire nagy éklat-val hívják fel figyelmét. A törzsökös német irodalom így szükségkép megrövidül. Bár könyvtárunk gazdagon tartalmazza az *egész* német irodalmat, mégis azoknak a könyveknek az olvasottsága legnagyobb, melyeknek nemzetközi fémjelzésű szerzői a legismertebbek. A magyarul és németül is legolvasottabb szerzők így *B. Kellermann, Th. Mann, J. Wassermann, F. Werfel, St. Zweig*.

A magyarra fordított angol irodalom sokkal változatosabb képet mutat. Nem szorítkozik ily kis számú auktorra. A világhír és a jelentős sikerek természetesen itt is föltételei és meghatározói az olvasottságnak. A magyar nyelven kívül itt még a német nyelv közvetítését is gyakran veszi igénybe a közönség. Nem kis részben a német fordítások megbízhatósága, illetve a magyar fordítások megbízhatatlansága miatt.¹⁾ A legolvasottabb angol szerzők könyvtárunkban *M. Arlen, P. Buck, J. Galsworthy, S. Lewis, S. Maugham* és *H. G. Wells* s az ifjúság körében *J. London*.

A francia irodalom legnépszerűbb auktorai még ma is a gall szellem régebbi nagy képviselői: *H. Balzac, P. Bourget, G. Flaubert, A. France, V. Hugo, G. Maupassant, M. Prévost*. Az újabbak közül a jelentéktelen *P. Benoit, C. Farrère, A. Gide*, és különösen *F. Mauriac, A. Maurois* és *R. Rolland*.

Az orosz irodalom legolvasottabb írói *Dosztojevszkij, Mereskovszkij* és *Tolsztoj*. A mai szovjet-orosz pokolból menekült *A. Rachmanova* naplószerű följegyzéseit mohón olvassa a közönség.

A lengyel irodalmat magyar nyelven nem sok, de annál kitűnőbb könyv képviseli. Valamennyit sűrűn olvassa a közönség.

Az északi írók közül *K. Hamsun, S. Lagerlöf, S. Undset* a legnépszerűbbek.

A svéd orvosnak, *Axel Munthenak San Michèle* című naplója népszerűség tekintetében a legolvasottabb magyar könyvekkel vetekszik. Könyvtárunknak 34 példánya forgott közkézen e nyolc nap alatt. Még *A. Strindberget* is olvassák.

Idegen nyelven természetesen magasabb igényű és Ízlésű — nyelveket tudó — közönség olvas. Statisztikánknak ezek a tabellái nagy változatosságot s magas színvonalat mutatnak. Még a német irodalom képe is jellegzetesebben *német* itt. Sőt mennyiségileg is a német irodalom vezet. (39%). Az idegen nyelvek közül mindösszesen is legtöbbet németül olvasnak olvasóink (63%), utána franciául (17%) s végül angolul (16%). Az idegen nyelven olvasott könyvek összesen 12%-át teszik ki valamennyi olvasott könyvnek.

A könyvtár olvasóközönségének összetétele, mint az utolsó tabella mutatja, a legváltozatosabb. Az olvasók 69%-a volt férfi, 31 %-a nő. E nyolc nap alatt kölcsön adott valamennyi könyvnek 58.8%-át férfiak, 41.2%-át nők olvasták. A nők tehát aránylag többet olvasnak. Valamennyi könyvnek 18.2%-át olvasták 15 éven felüli középiskolai tanulók (fiúk, lányok együtt), 11.6%-át munkások (férfiak, nők együtt), 10.2%-át köztisztviselők (férfiak, nők együtt; ötször annyi férfi, mint nő). Egy olvasó átlagban 3.5 kötet könyvet kapott a könyvtártól. Általánosságban a női olvasók olvasmányainak minősége jobb, színvonala magasabb,

¹⁾ Galsworthy Sötét virágának magyar fordításában egy helyt (6. lap) például ezt találtam: »Kis *galamb* volt. . . . Milyen erős a háta! Nem csoda, ha szegény öreg Aischylos kissé rosszul lett, amikor a fejére esett egy ilyen madár. A régiék rendesen ráhelyezték a világot. . . « A magyar fordító sem azt nem tudja, hogy a kínai mithológia szerint a világot egy teknős hordja hátán, sem azt, hogy az angol *tortoise, turtle*, teknősbékát jelent. Alighanem a *Turteltaubé-ra* gondolt.

mint a férfiaké. A modern élet figyelője előtt e tény nem meglepő. Sok minden magyarázza ezt: a nők védettebb társadalmi helyzete, a kenyérgondoktól való mentesség (háztartásbeliek), a zaklatottság hiánya, az otthon nyugalma, a bővebben rendelkezésre álló idő, lélektani adottságok, mint: a durvától, a rúttól való ösztönös tartózkodás, a férfiénál készebb természetes ízlés, magasabb szép-érzék stb. A detektívregény például par excellence férfiolvasmány. (Ki látott már nőt kalandregényt olvasni?). A nőben teljesen hiányzanak az efajta huszadrendű esztétikai élmény lélektani előfeltételei. E sivár modern intellektuális semmiségek neki mit se mondanak. Ez az élvezet idegen előtte. Ami kedélyvilágát érintetlen hagyja, azzal nem törődik. A férfi e tekintetben örök serdületlen. Öreg gyermek. Nincs mi visszatartsa e szellemi lim-lomtól, alacsonyrendű, idegizgató játékszertől,

A legmagasabb irodalmi ízlést a »háztartásbeli nő« gyűjtőnév alá vont olvasók olvasmányai mutatják. Idegen nyelven is ők olvasnak legtöbbet. A munkásság művelődési hajlama meglepő s olvasmányának színvonala is tiszteletreméltó. A könyvek kiválogatásában természetesen némi része a könyvtár tisztviselőinek is van, kik különös gondot tartoznak fordítani a munkásság vezetésére.

Legyen szabad itt végezetül megemlékeznem a fiókkönyvtárak tisztviselőinek munkájáról is, mely nagyban hozzájárul e művelődési intézetek elismerésre méltó eredményeihez. E statisztikai kimutatásokat vizsgálva, meg kell állapítanunk, hogy a könyvtár tisztviselői nagy általánosságban hivatásuk magaslatán állnak s jól végzik munkájukat. Hibák azért, elvéve, szórványosan előfordulnak. De ezek oly hibák, melyek a könyvkölcsönzésnek tömegénél fogva szükségképpen mechanizálódó munkája közben észrevétlenül esnek. Nagyjában és egészében a végzett munka csak elismerést érdemel.

Ennyi szellemi fermentumot bocsát a főváros lakossága közé a Fővárosi Könyvtár nap-nap után. Jó erők ezek, melyek el nem múlnak s hatásuk nem kicsinyelhető. Az erő megmaradásának elve a szellem síkján épp annyira érvényes, mint a fizikai világban.